

מלחמת לבנון השנייה – מבט לאחור

אהוד אולמרט

התהליכים שהובילו למלחמת לבנון השנייה וההתרחשויות במהלך אותה מלחמה – מלחמת לבנון השנייה – מנותחים בפרספקטיבה של שש שנים. נקודת המוצא לניתוח היא היציאה מלבנון בשנת 2000 תוך הקביעה שנסיגה זו הייתה נכונה ומוצדקת. אולם מתוך התבוננות בפרספקטיבה רחבה ניתן לראות שהתהליכים הכוללים מאז אותה נסיגה הובילו להעדפות אסטרטגיות שגרמו למוכנות של צה"ל להיות חסרה מבחינה מבצעית. המאמר בוחן את תהליכי קבלת ההחלטות סמוך לפתיחת המלחמה ובמהלכה תוך סקירה של עיקר הפעילות המבצעית אותה ביצע צה"ל במלחמה. זאת לצד פירוט של המהלכים המדיניים במהלך הלחימה ובסופה. לבסוף ניתן ניתוח להשגי המערכה וללקחים העיקריים שנגזרו ממנה.

מילות מפתח: מלחמת לבנון השנייה, לבנון, צה"ל, אסטרטגיה, חזבאללה

המאמץ הצבאי שהפעילה מדינת ישראל בלבנון בקיץ 2006 הוא אירוע שמוגזם לקרוא לו "מלחמה". האירועים הידועים כיום כמלחמת לבנון השנייה לא התחילו ב־12 ביולי 2006. הם התחילו ביום שבו מדינת ישראל החליטה להכיל את חטיפתם והריגתם של שלושת חייליה בשנת 2000, כאשר איימה להרעיד את אדמת לבנון אך לא עשתה דבר בעניין זה. מלחמת לבנון השנייה התחילה למעשה כאשר מדינת ישראל איבדה את כושר ההרתעה שלה, כשלא פעלה, בניגוד מפורש להתחייבותה לעשות זאת, ובעצם החליטה להשלים עם מצב שבו הצד השני מחליט על העיתוי, על ההיקף ועל האופן שבו הוא רוצה לגרור את ישראל למצב שבו היא נאלצת להגיב ולא להכתיב. כך התנהלו הדברים בשש השנים מאז אוקטובר 2000.

אהוד אולמרט היה ראש ממשלת ישראל במהלך מלחמת לבנון השנייה. הדברים במאמר זה מבוססים על הרצאה שנתן המחבר במהלך כנס של המכון למחקרי ביטחון לאומי בנושא: **מלחמות לבנון ותפיסת הביטחון** שהתקיים ב־12 ביולי 2012.

הדברים שלהלן יעסקו בצד הצבאי בלבד של המערכה בלבנון בשנת 2006, בפרספקטיבה של שש שנים. תחילה יש להדגיש כי היציאה מלבנון במאי 2000 הייתה מוצדקת. אני חלוק בעניין זה על ידידי, אפי איתם – לוחם גדול, אבל שש לנוכחות בשטחים שהם לא חלק ממדינת ישראל, ואינם נותנים לה לגיטימיות בין-לאומית, גם כשלגיטימיות זו נדרשת וחיונית כדי להגשים את האינטרסים האסטרטגיים שלה. הששון הזה אינו חלק מהשקפת עולמי, וגם לא היה כזה כשהייתי ראש הממשלה. כאמור, ההחלטה לצאת מלבנון הייתה נכונה ומוצדקת, ואיני נכנס לדיון בדרך שבה יצאנו, עליה ניתן לשאול שאלות רבות. מאז היציאה מלבנון, ובמשך שש שנים, מדינת ישראל עצמה את עיניה מול המציאות שנכפתה עליה בגבול הצפוני, ולא רק שנמנעה מלהגיב לאירועים ופעלה, או לא פעלה, בניגוד מפורש לאיומים שהשמיעה מפי אישים שקבעו את היעדים של המדיניות הישראלית, אלא גם הסיטה את המשקל המכריע של הפעילות הביטחונית ואת ההכנות הצבאיות ללחימה בזירה אחרת, בכלים אחרים ובשיטות אחרות, שבינם ובין הצרכים הביטחוניים או הצבאיים, כפי שהיה ברור שייכפו עלינו בגבול הצפון בסופו של דבר, לא היה ולא כלום.

חוסר המוכנות המבצעית והאופרטיבית, שבא לידי ביטוי באירועים מסוימים במלחמת לבנון השנייה, היה תוצאה של העדפה אסטרטגית שמישהו החליט עליה – ואין זה חשוב כרגע מי החליט, וגם איני עוסק בהטחת האשמות או בהטלת אחריות. ביטויה בפועל של העדפה אסטרטגית זאת היה שצה"ל לא נערך כנדרש, מבחינת היכולות המתורגלות שלו, לתת מענים יעילים בנקודות זמן ובהקשרים הרלוונטיים במלחמת לבנון השנייה.

עוד לפני ינואר 2006 הייתי חבר בוועדת השרים לביטחון, ובמסגרת זו – בצוות המצומצם של שרים שעסק בסוגיית לבנון ובהתבוננות על זירה זאת. החל מינואר 2006 הפך הנושא הלבנוני להיות חלק בלתי נפרד מסדר היום שלי. לפי מיטב הבנתי, ידיעתי וגם בדיקתי בארכיונים, שום דבר שנעשה בשש השנים שקדמו לשנת 2006 מבחינת האינטנסיביות של בדיקת המצב בלבנון, ההיתכנות לפעול שם והצורך להתייחס למצב המתפתח, אינו דומה למה שנעשה בששת החודשים שמאז 8 בינואר 2006. במועד זה קיימתי את הישיבה הראשונה עם צוות של יועצים בכירים, ובהם הרמטכ"ל דאז, רב אלוף דן חלוץ, כדי לדעת מה אנחנו יכולים וצריכים לעשות לנוכח הערכת המצב שקבעה כי נותר זמן קצר ביותר עד שנאותגר מצפון. הערכת המצב קבעה שאנחנו מתקדמים לקראת עימות בגבול הצפון, והשאלה הייתה האם עלינו להמשיך בנסיבות אלו את מדיניות ההכלה, כפי שהתקיימה במשך שש שנים, או שאנחנו חייבים לשנות מדיניות זאת, תוך לקיחה בחשבון שהיא תגרור אותנו למצב של עימות וחיכוך אלים עם הכוחות שיעמדו מולנו. העמדה של כל הגורמים במערכת הצבאית, ללא יוצא מן הכלל,

מהרמטכ"ל, דרך ראש אמ"ן, ראש חטיבת המחקר של אמ"ן וכל שאר הגורמים, הייתה שאיננו יכולים להמשיך את מדיניות ההכלה. זו גם הייתה עמדת שירות הביטחון הכללי, המוסד ושל כל היועצים האחרים. העמדה, כולל של מי שהיה אז הרמטכ"ל, הייתה שאם נותקף בצפון, על פי המודל הקבוע של חזבאללה, דהיינו חטיפת חיילים וירי של רקטות על יישובי הגבול הצפוני, ולא נגיב על כך, תהיה זאת פגיעה אסטרטגית חמורה במדינת ישראל יותר מאשר אילו התחלף השלטון בסוריה באופן בלתי צפוי. ראש אמ"ן דאז (ראש המכון למחקרי ביטחון לאומי היום) אמר דברים דומים, וכשפרצה מלחמת לבנון השנייה הוא קבע כי האירוע של חטיפת החיילים בגבול הצפון, שהובילה למלחמה, הוא תוצאה של חוסר טיפול בחטיפת החיילים באותו גבול באוקטובר 2000. במילים אחרות, העמדה המשותפת של כל הגורמים שאפשר להאזין להם וללמוד מניסיונם – אלה שיש להם את המידע ושעוסקים בנושא הלבנוני בכל הרמות ומכל הכיוונים – הייתה אחידה: נהיה חייבים לפעול במודל פעולה שונה לחלוטין מזה שפעלנו בו במשך שש השנים שמאז אוקטובר 2000, ולמעשה מאז יצאנו מלבנון במאי של אותה שנה. גם אצלי התגבשה עמדה, לפיה אין מנוס אלא לשנות את כללי המשחק; ולא רק שאין מנוס משינוי כללי המשחק, אלא שהאפשרות שדבר זה יקרה היא כמעט ודאית. בהתאם לכך הנחיתי את הגורמים הצבאיים לנקוט בכל אמצעי הזהירות וההתכוננות כדי להיות מוכנים במידת האפשר למנוע מצב שבו לא תהיה ברירה אלא להגיב ברמת חיכוך הרבה יותר גבוהה מזו שהייתה אי פעם בסוג כזה של אירועים, וכמובן להיות מוכנים לפעול במידה שאכן מצב כזה יתפתח. אני זוכר אזהרה שלי – אחת מיני רבות – באחד הדיונים המקדימים, כשאמרתי: "בסוף, מאיזה 'פישול' של אדם אחד, מדינת ישראל נכנסת לסחרור אסטרטגי".

לאחר חטיפת גלעד שליט בגבול הדרומי, ביוני 2006, קיימנו סדרה של דיונים באותו יום עצמו ובימים שבאו אחריו, כשהשאלה המרכזית שנשאלה היא לא מה קרה שם אלא מה צפוי שיקרה **בגבול הצפון**. הצבא נשאל וקיבל הנחיות מפורשות מהדרג המדיני – ממני ומשר הביטחון, שפעל בצורה אחראית, מאופקת, שקולה, מדודה ומרשימה – להיות ברמת כוונות עליונה בגבול הצפון, כדי למנוע אפשרות שיתרחש אותו "פישול" שעליו דיברתי – חטיפה שתוביל לאירועים כמו אלה, שבסופו של דבר, התפתחו במציאות. זכור לי שהיינו סקרנים לדעת האם מודל של מנהרה, כפי שהיה קיים ברצועת עזה, אפשרי בגבול הצפון, והתשובה של גורמי הביטחון הייתה שהאפשרות תמיד קיימת, אבל ההסתברות לכך היא נמוכה מאד. ואכן, בסופו של דבר, האירוע שהתרחש ביולי 2006 בגבול הצפון לא היה תוצאה של פעולה באמצעות מודל של מנהרה, אלא באמצעות המודל הקלאסי שחזבאללה הפעיל במשך כל השנים. לצערנו נפלנו לתוך המלכודת הזאת, למרות ההוראות להיות בכוונות עליונה, בדיוק כדי למנוע אירוע כגון זה. במידה מסוימת אפשר

לומר שהאירועים שהביאו לפרוץ המלחמה נבעו מהכישלון לבצע את ההוראה שהועברה באמצעות הפיקוד הצבאי העליון, בהתאם להנחיה של הדרג המדיני, לעשות הכל כדי לא להיכנס לפינה של כשל נקודתי, המוליד התפתחות שהיא בלתי נמנעת. הוראה זו נבעה מהערכת המצב המושכלת והמוסכמת שלנו, שאמרה כי אם יקרה כדבר הזה, לא נוכל שלא להגיב בדרך שונה מכפי שנהגנו עד אז, כלומר שאין לנו כוונה להמשיך עוד במדיניות של הכלה.

אחד הטיעונים ששמעתי בדיעבד מפי אנשים שונים – ואין זה עולה בקנה אחד עם מה שאנשים אלה אמרו אז – היה שכשהחטיפה בגבול הצפון אירעה היינו צריכים לקחת פסק זמן כדי לחשוב מה לעשות. על כך יש להשיב, כי במשך ששת החודשים שקדמו לכך חשבנו למעשה מה לעשות כשאירוע כזה יתרחש. אין צורך להסביר מה שכל אחד יודע היטב, שכאשר לא מגיבים בזמן שהגירוי מתקיים, מאבדים תוך יומיים-שלושה את הלגיטימיות לסוג הפעולה שניתן ליזום בצמוד לפרובוקציה.

לימים, חלק מהשחקנים של תקופת מלחמת לבנון השנייה שינו תפקידים, אבל המשיכו להימצא בתוך הגופים המחליטים, והיינו צריכים לשקול להיערך לקראת אפשרות של תגובה על ירי הטילים מרצועת עזה. היה ברור אז שהתגובה – שבסופו של דבר קיבלה את הכינוי מבצע "עופרת יצוקה" – היא עניין של זמן בלבד וכי נצטרך לצאת לפעולה מחוסר ברירה. זאת, משום שאיננו יכולים לחיות לאורך זמן עם הכלה שוטפת, יום יומית, של ירי טילים על אשקלון ועל היישובים, הקיבוצים ועיירות הפיתוח בדרום, במיוחד כשירי זה עלול להגיע גם לאשדוד ולבאר שבע. השאלה שהועלתה אז הייתה מתי נגיב? התשובה שהושמעה הייתה, שברגע שיפול הטיל הראשון באשדוד חייבים להתחיל לפעול. אני זוכר שבדיון זה דפקתי על השולחן בכוח והגבתי על הדברים באמירה כי היה צריך לחכות כמה שנים כדי לשמוע זאת, ועוד מפי אותם אנשים שאמרו ערב מלחמת לבנון השנייה כי יש לקחת פסק זמן – כאילו שהצד השני נותן לנו פסק זמן כזה לחשיבה! אכן, לפעמים משנים את ההתייחסות לדרך הפעולה, במיוחד כשצופים על הדברים ממקום אחר ומזווית אחרת. כך או כך, אנחנו דנו באין ספור דיונים על מודל התגובה האפשרי במידה שיקרה מה שבאמת קרה בגבול לבנון, וזאת כדי שלא נצטרך לקחת אותו פסק זמן כדי לשקול את הדברים.

אחת העצות הראשונות, או ליתר דיוק העמדות הראשונות, שהביע בפניי הדרג הצבאי בנושא התגובה לאירוע בגבול לבנון – ולעניין זה ברור שהדרג הצבאי מגולם בסופו של דבר בעמדות שמביע הרמטכ"ל – הייתה לא לעשות הבחנה בין חזבאללה ובין מדינת לבנון, אלא לראות את המדינה הלבנונית כיעד לתגובה, ולכן גם לפגוע בתשתיות הלאומיות שלה בפעולה מהירה, הרסנית וקצרה ביותר. על כך היה הוויכוח המרכזי שלי עם הרמטכ"ל, והוא לא השתנה עד היום. הרמטכ"ל

דאז, דן חלוץ, ממשיך לדעתי לנקוט גם כיום אותה עמדה בנושא זה. הוא גם כתב אותה באריכות בספרו וגם נימק אותה, וגם כשהוא נימק אותה לא הסכמתי אתו, וגם כיום איני מסכים אתו. זו דוגמה טובה לפער בעמדות בין הדרג הצבאי האופרטיבי ובין הדרג המדיני, שיש לו תמונת עולם רחבה יותר בתוקף הנסיבות, למרות שאני חושב שתפיסת העולם של רב אלוף חלוץ היא רחבה ומקיפה מאד. אבל בתוקף התפקיד כרמטכ"ל, ובנסיבות הזמן, מצטמצמת הראייה למה שנראה לו חיוני באותו רגע, בעוד שהדרג המדיני חייב לראות את התמונה הרחבה.

אחד הדברים החשובים ביותר שיש להבין – ואני אומר זאת לא רק רטרואקטיבית לגבי המלחמה בלבנון, אלא גם כדי שמישהו יחשוב עליהם לא רק בהקשר של מה שקרה אלא גם בהקשר של מה שאחדים רוצים שיקרה – הוא שמדינת ישראל היא מדינה חזקה, בעלת עוצמה אדירה; יש לנו כלים שיש למעט מדינות; יש לנו יכולות שיש למעט מדינות בעולם. אבל איננו יכולים לפעול ללא יצירת תשתית רחבה של לגיטימיות בין-לאומית. מי שחושב שהוא יכול לפעול ללא לגיטימיות בין-לאומית, הוא אדם שתפיסת המציאות שלו והבנת מעמדה, מקומה וקשריה של מדינת ישראל הן לקויות. אחד הדברים שאנחנו יכולים להרגיש סיפוק ממנו במלחמת לבנון השנייה הוא העובדה שניהלנו מאמץ צבאי, שכלל הפגזות והפצצות קשות, מכאיבות ומדממות, שפגע באורח החיים של אוכלוסיות אזרחיות בהיקפים אדירים, ובכלל זה גרם לכמיליון איש בלבנון לעזוב את מקומות מגוריהם ולעבור צפונה, ולמרות זאת, הקהילה הבין-לאומית עמדה מאחורינו. מצב זה לא נולד במקרה; הוא נוצר משום שידענו לגבש סביבנו לגיטימיות בין-לאומית, שנתנה לנו גיבוי לעשות את הדברים.

מה היה קורה אילו היינו תוקפים את התשתיות של לבנון בתקופה שבה העולם המערבי – בראש ובראשונה ארצות הברית ומדינות אירופה – ראה בממשלת סניורה-חרירי גורם שיש סיכוי לשתף אתו פעולה באופן שישנה את פני המצב, והפגין כלפיו וכלפי עתידו דאגה אמתית? לו עשינו זאת, יתכן מאד שהמלחמה הייתה נגמרת תוך 48 שעות וחזבאללה היה ממשיך לשגר טילים, להתנכל לגבול הצפון ולשבש את אורח החיים של כל אוכלוסיית צפונה של מדינת ישראל. לדעתי, ההחלטה שקיבלנו שלא לתקוף את התשתיות בלבנון הייתה נכונה ואחראית. היא צמצמה – לא ביטלה, אבל צמצמה – את האפשרות שכל אוכלוסיית לבנון, ובכלל זה הנוצרים שבה, תהפוך לאויבת בנפש של מדינת ישראל לעולם ועד, משום שהיינו הופכים אותה אז לחלק מהמשוואה של חזבאללה. הרעיון של הפצצת התשתיות בלבנון היה טעות ואני שמח שלא נגררנו אליו.

נושא נוסף שיש להתייחס אליו קשור לשאלה של כניסה קרקעית עמוקה לתוך שטח לבנון. העמדות של הרמטכ"ל ושלי בעניין זה היו זהות מההתחלה, וכך גם של שר הביטחון עמיר פרץ, שתפקד במלחמה הזאת בצורה שהייתה ראויה לאמון

שנתתי בו. העמדה שלנו הייתה שאיננו מעוניינים בחדירה קרקעית עמוקה לתוך לבנון, מתוך הבנה שחלפו הימים שבהם נכנסים עם כוחות קרקעיים כדי לכבוש שטחים במטרה לייצר הרתעה או לבלום פגיעה באוכלוסיה. אני אומר זאת כאדם שצבר במשך השנים, גם לפני שכיחתי כראש ממשלה, ובוודאי בשנותי כראש ממשלה, פרספקטיבה מאוזנת יותר לגבי האפשרויות, הצרכים והעדיפויות של מדינה בסדר גודל של ישראל. אם לא מבינים נקודה זאת, לא מבינים מרכיב יסודי ביותר ביכולת שלנו לנהל את ענייניה הצבאיים והביטחוניים של מדינת ישראל בצורה מאוזנת, אחראית, זהירה וחכמה. יחד עם זאת עלי לציין – ואני שותף מלא לדברי הזעם של רב אלוף חלוץ בהגנה שלו מפני ההתקפות נגדו, על כך שהוא אמר כביכול לממשלה כי יש להסתמך אך ורק על הכוח האווירי – כי בישיבת הממשלה ב־12 ביולי, כשנשאל הרמטכ"ל מה נחשב לניצחון בתהליך שהצבא המליץ לנקוט ואני המלצתי לממשלה לאמץ, הוא אמר: "לא יהיה כאן נוק־אאוט... אם מישו מוצפה לכך שהם ירימו דגלים לבנים ובזה נגמור את המלחמה, זה לא יקרה". מה שאמר הרמטכ"ל, וזה גם מה שאני חשבתי כדבר הנכון, הוא שאנחנו צריכים ליצור לחץ צבאי כזה, שיגרום בסופו של דבר, ובתהליך קצר ככל האפשר, להתערבות בין־לאומית, כדי שאפשר יהיה לשנות את המצב ששרר בגבול לבנון משנת 2000 ולהביא להשגת היעדים שאימצה הממשלה ואותם פרסמה בהודעה הפומבית לאחר ישיבתה ב־12 ביולי.

יעד אחד לא השגנו, וידענו מראש שלא נשיג, כי גם עליו דיברנו בישיבת הממשלה. הודענו, בין היתר, שאנחנו פועלים כדי להביא לשחרור שני החיילים החטופים. לא אמרנו שהם נרצחו, למרות שכבר אז כמעט לא היו לנו ספקות שכך קרה. לא רצינו – שמא היה אחוז אחד של סיכוי שהם לא נרצחו – שחזבאללה ירצח אותם אם נצביע על אפשרות זו, כדי להפוך אותה לעובדה קיימת. זאת ועוד, אמרנו בישיבת הממשלה כי אין שום סיכוי להחזיר אותם חיילים במבצע צבאי. ואף על פי כן, ממשלה לא יכולה לתת הצהרה על היעדים שלה כשהיא יוצאת למערכה כזאת, מבלי להזכיר את שני החיילים שנחטפו; היא לא יכולה להביא לפעולה בין־לאומית, שתפעיל לחץ על כל הגורמים בלבנון, מבלי שהיא עצמה מכריזה על שחרור החטופים כיעד. העובדה שיעד מוצהר זה לא הושג משמשת מדי פעם כדי לנפנף בה נגד הממשלה. אני נדהם כשאני רואה אנשים הכותבים ומגיבים ומתווכחים ומתייחסים לדברים שפורסמו וידועים לכל, אך מכיוון שהם לא נוחים לתזה או לקונספציה כלשהן, הם כאילו לא קיימים. נוכח זאת אני שב ומבהיר: יש דברים שמכריזים עליהם למרות שידועים מראש שאין סיכוי להשגתם, משום שהם חלק מההקשר הרלוונטי במאבק המשלב פעולה צבאית, מהלכים מדיניים ומהלכים הסברתיים, גם אם יודעים מראש שההסתברות להשגתם אינה גבוהה.

המאמץ העיקרי בשלב הראשון של המערכה היה מאמץ אווירי, מאמץ שזכה להישגים מדהימים. מקומם אותי לשמוע גורמים מסוימים האומרים שאנשי חיל האוויר והרמטכ"ל חושבים ש"הכל חיל אוויר". על כך אני משיב, כי בשדה הקרב העתידי, הגורמים המופקדים, על פי החלטה, על כל המערכות, יפעלו תחת הפיקוד האווירי של מדינת ישראל, ותפקידם, משקלם והיקפם יהיו גדולים יותר מאשר אלה של כל יתר המרכיבים. התפיסה המקובעת, הקונבנציונאלית והדוגמטית, לפיה מלחמה ראויה היא מלחמה שבה אלף טנקים פורצים קדימה ונכנסים לשטח האויב – כי פעם היה מקובל לומר שצריך להעביר את המלחמה לשטח האויב – כובשים אותו ומשתלטים עליו, ולכן רק איש חי"ר יודע לעשות אותה, טובה רק כשמדובר במערכה קרקעית. את הסנכרון של המרכיבים השונים של מלחמה מודרנית בשדה הקרב העתידי יודע לעשות בצורה הטובה ביותר האיש הטוב ביותר. אדם כזה יכול להיות גם מכוחות הקרקע וגם מחיל האוויר, ובעניין זה אין שום עדיפות לאחד מהם.

הפעולה הראשונה במערכה בלבנון ב־2006 השיגה, כאמור, הישג מזהיר – פגיעה במטרות שהצבא החליט עליהן, תוך שימוש בעיקר ביכולות האוויריות ובנשק מדויק אחר שעמד לרשותנו, שהופעל בצורה מושכלת, נמרצת, תקיפה, חדה וללא היסוסים. פעולה פותחת זאת גרמה להלם ולזעזוע רציני ביותר בקרב גורמי חזבאללה.

המאמץ השני שרצינו לקדם היה בתחום הקרקעי. היה זה במוצאי שבת הראשון של המלחמה. טסנו אז לפיקוד הצפון, ואני אישית הנחיתי את מפקד הפיקוד "לנקות" את השטח עד לעומק של שלושה קילומטרים מהגבול. פירוש הדבר היה שאנחנו לא ניכנס ללבנון – לא כדי להגיע לליטני, לא כדי להגיע לאוואלי ובוודאי לא צפונה מזה. אחד מאלופי צה"ל, שיש הסכמה כללית לגבי יכולותיו, כישרונותיו והישגיו, אמר לי שנתיים מאוחר יותר כי הוא חשב כמו הרמטכ"ל וכמוני, וכי אם היינו מחליטים אז להיכנס לעומק שטח לבנון, היינו נלחמים שם עד אותו יום. התיאבון להיכנס לשטחים שאין צורך להיות בהם הוא תיאבון שכדאי לרסן אותו, ואנו אכן נכנסנו למערכה בלבנון עם תיאבון מרוסן בנושא זה. ההחלטה לנקות שטח של שלושה קילומטרים נבעה מהרצון למנוע איום יומי מנשק קל, שיכול להפוך את חיי התושבים לאורך הגבול לבלתי אפשריים. ברגע שאי אפשר לאיים עליהם בנשק קל, מצב הביטחון השוטף משתפר, ואי אפשר לחטוף חיילים המפטרלים לאורך הגבול. זה היה היעד הקרקעי האופטימלי, ולא יותר.

מסתבר שחלק ניכר מהכשלים בהפעלת הכוחות בלבנון היו באותו טווח מצומצם, ולא כתוצאה מפעולה צבאית קרקעית נרחבת, גדולה ודרמטית. היו אלה כשלים טקטיים שחייבו הפקת לקחים והסקת מסקנות. ואמנם, מאמץ אדיר נעשה בעניין זה לאחר המלחמה. יחד עם זאת, כשלים אלה לא מאפילים על ההישגים

המשמעותיים של המאמץ הכולל במערכה בלבנון, שהושגו תוך שילוב נכון בין המאמץ הצבאי למאמץ המדיני.

כאמור, רצינו לקבל לגיטימציה בין-לאומית לפעולה בלבנון. לא רק שקיבלנו אותה, אלא שלא הופעל עלינו שום לחץ, גם לא לחץ אמריקאי. לא זכור לי מתי, ובאיזו פעילות ביטחונית צבאית מהסוג הזה שמדינת ישראל ניהלה מאז ומעולם, הופעל עלינו פחות לחץ מצד איזה שהוא גורם בין-לאומי, ובראש ובראשונה הגורם החשוב ביותר מבחינתנו – ממשלת ארצות הברית – מאשר במלחמת לבנון השנייה. זאת ועוד, בניגוד לשמועות ולפרסומים, לא שוחחתי עם נשיא ארצות הברית בוש במהלך המלחמה ולו פעם אחת. השיחה היחידה בינינו הייתה ביום שישי שבו התקבלה ההחלטה במועצת הביטחון להפסיק את האש. קודם לכן סיכמנו סופית, בשיחות טלפוניות עם היועץ לביטחון לאומי של נשיא ארצות הברית ועם שרת החוץ שלה, את נוסח ההחלטה ועברנו על כל מילה ופסיק בה. רק לאחר מכן, הרבה אחרי 12 בלילה, התקשר אלי הנשיא בוש ואמר לי: "לא רציתי להתקשר קודם כי הבנתי שאתה צריך את הזמן הדרוש לך כדי לעשות מה שאתה חשבת לנכון לעשות". אין זה דבר של מה בכך לשמוע דברים כאלה במערכת היחסים עם המדינה החשובה ביותר לביטחוננו ולקיומנו.

לא התכוונו ולא רצינו להרחיב את הפעילות הקרקעית בלבנון מעבר לגזרה הצרה, שלפי דעתנו הייתה חשובה להשגת המטרות – מטרות משמעותיות מאד מבחינתה של האוכלוסייה האזרחית בצפון המדינה. לצד זאת, נעשו מהלכים צבאיים שיצרו את הלחץ שהביא, בסופו של דבר, לפעילות של הקהילה הבין-לאומית. פעילות זו אפשרה לנו להשיג את המטרה של הצבת כוח צבאי בין-לאומי בדרום לבנון, ששינה באופן משמעותי את נסיבות הביטחון השוטף שהיו קיימות שם במשך שש שנים. כל התנאים לקראת השגת מטרה זאת הבשילו לאחר שבועיים וחצי של לחימה – זמן סביר מאד לדעת כל הגורמים.

ב־29 ביולי 2006, בשיחה בביתי עם שרת החוץ האמריקאית, סיכמנו את הדברים וגיבשנו הצעת החלטה שהייתה אמורה להגיע להצבעה במועצת הביטחון של האו"ם שלושה ימים לאחר מכן, לאחר שתוצג על ידה בפני ראש ממשלת לבנון סניורה ויסתיים גיבושה. אז אירע מה שקורה לפעמים: צה"ל הפגיז בניין רב קומות בכפר קנא שבדרום לבנון. האירוע הביא את לבנון להציג תמונה דרמטית, לפיה מדובר באסון נורא שבו נהרגו מאה אזרחים, רובם ילדים ונשים. תגובת לבנון יצרה רושם חזק בדעת הקהל העולמית, עד שחשנו, לראשונה מאז תחילת המערכה, כי עלינו להתגונן בפניה. במצב זה, נשיא לבנון גם ביקש משרת החוץ של ארצות הברית לא לבוא ללבנון – דבר ששיבש את לוח הזמנים שעל פיו יכולנו לסיים את הלחימה שבועיים וחצי מוקדם מכפי שהיא הסתיימה בפועל. זו הייתה נקודת מפנה ששיבשה את מהלך הדברים. בסופו של דבר הבנו, כפי שהבינו האמריקאים,

שמוכרחים למצוא דרך לאפשר את קבלת ההחלטה במועצת הביטחון ולקבל לצורך זה את הסכמתו של הריבון הלבנוני, דהיינו ממשלת לבנון, להכניס כוחות צבא בין-לאומיים לדרום לבנון. מצאנו את הדרך לכך, וארצות הברית החלה לנהל מחדש את המשא ומתן עם כל הנוגעים בדבר.

כך התקדמנו לקראת יום רביעי, 9 באוגוסט, היום שבו התכנס הקבינט המדיני-ביטחוני. אז עמדה על הפרק, מצד אחד, האפשרות של מימוש ההצעה שהייתה אמורה לתת פתרון ארוך טווח למצב הביטחון בדרום לבנון, ומצד שני האפשרות שקבלת ההחלטה תתמהמה ויידרשו עוד ויכוחים ודיונים עד לגיבושה. במהלך אותה ישיבת קבינט הופתעתי משיחת טלפון של שרת החוץ האמריקאית, שביקשה לדבר אתי. הנחתי שהיא רוצה להשפיע על הדיון בקבינט, במיוחד נוכח שמועות שהחלו להתפרסם בציבור ובכלי התקשורת הבין-לאומיים, כאילו ישראל מתכננת מערכה קרקעית רחבת ממדים בדרום לבנון. קונדוליסה רייס אמרה לי בצורה מפורשת שארצות הברית קיבלה את עמדת ישראל ותעשה את הנדרש להביא לנוכחות של כוח התערבות של נאט"ו בן 12,000 חיילים בדרום לבנון, וכי תביא הצעת החלטה בעניין זה למועצת הביטחון באותו ערב או למחרת. לאחר שיחתי זאת התקבלה בקבינט החלטה שהסמיכה אותי ואת שר הביטחון להחליט אם להיכנס לפעולה רחבה יותר בלבנון או לא, כמובן בשים לב להתפתחויות סביב ההחלטה של מועצת הביטחון.

באותה הזדמנות וגם בהזדמנויות אחרות שאלו אותנו האמריקאים לכמה זמן אנו זקוקים מרגע קבלת החלטה במועצת הביטחון כדי להפסיק את הלחימה. התשובה הישראלית אז הייתה 96 שעות. תשובה זו התבססה על הניסיון וההבנה, שכאשר מתקבלת החלטה במועצת הביטחון, לא ברור אם מצב הכוחות בשטח הוא אופטימלי או כזה שלצורך שיפורו נזדקק לזמן נוסף, וגם לא ברור אם הצד השני יקבל את ההחלטה ויפסיק להילחם.

בעוד שצה"ל רצה באותו שלב להיכנס לפעילות קרקעית בלבנון, אנחנו בממשלה ראינו בפעילות זו רק אמצעי לחץ ולא שינוי אסטרטגיה לכיוון של כיבוש שטח. הגברת הלחץ נועדה להביא את הגורמים הבין-לאומיים לאמץ החלטה שאנחנו חשבנו שתביא להישג הנדרש על פי היעדים שהגדרנו למלחמה. בשלב זה אמר לי הרמטכ"ל כי החיילים נערכים בשטח וכי יש מפקדי אוגדות הלוחצים להיכנס ללבנון. דיברתי עם המפקדים, הסברתי להם את עמדתי והוספתי שאני גאה בחיילים ובמפקדים שרוצים להיכנס ללבנון, אבל להנהגה המדינית יש ראייה רחבה יותר, הכוללת שיקולים נוספים שהיא צריכה לשקול, והיא זו שתחליט אם ומתי לפעול.

יש להבין שכדי להיכנס לתוך לבנון צריך טווח של כמה שעות להיערכות. כך, אם רוצים לעשות זאת עם רדת החשיכה ביום חמישי, צריך לקבל החלטה באותו

יום בצהרים או בשעות אחר הצהרים המוקדמות. אלא שאי אפשר היה לקבל אז החלטה כזאת, מכיוון שעל הפרק עמדה קבלת החלטה של מועצת הביטחון עוד באותו לילה, ואנשינו הגיעו להבנות עם נציגי שרת החוץ האמריקאית כמעט עד לפרט האחרון שלה. בשעת לילה מאוחרת בין אותו יום חמישי ליום שישי, הגיע מסר מגורם בכיר ביותר בממשל האמריקאי, שהועבר אלינו על ידי שגרירנו באו"ם, דן גילרמן, לפיו עומדת לעלות במועצת הביטחון הצעת החלטה שונה לחלוטין מזו שאנחנו היינו מודעים לה, וזאת ביוזמת צרפת ובניסוחה, וכי ארצות הברית לא עומדת בלחץ המהלכים הצרפתיים. כשבחנו את השתלשלות הדברים הגענו למסקנה שהדרך היחידה שבה אנחנו יכולים לשנות אותם היא לתת למהלך היותר נרחב של צה"ל בשטח לבנון להיראות כדבר ממשי, כדי שהוא יפעיל את הלחץ הדרוש על השחקנים בזירה הבין-לאומית. ניסיונות שעשינו בשעות הבוקר של יום שישי ליצור קשר עם מישו מהצוות האמריקאי עלו בתוהו; כולם ישנו באותה שעה (10 בבוקר אצלנו ו-3 בלילה אצלם), וכמובן שאי אפשר היה להעיר את שרת החוץ או את הנשיא. לכן, הכל התנקז בסופו של דבר לנקודת זמן, שבה אם היינו דוחים החלטה לגבי הרחבת הפעילות, יתכן מאד שלא היה נוצר הלחץ הדרוש כדי לקבל את הצעת ההחלטה כפי שדיברנו עליה עם ארצות הברית לכל אורך הדרך, והייתה מתקבלת הצעת החלטה אחרת, בניגוד לאינטרסים שלנו, שלא היינו יכולים להשלים איתה והיינו צריכים להיאבק נגדה. מכאן נולדה הפעילות של 48 השעות האחרונות למלחמה.

יעיד הרמטכ"ל דאז, שהאישור שניתן לצה"ל היה להתחיל את המאמץ הקרקעי בלבד, וכי השאלה הראשונה שהוא נשאל הייתה לכמה שעות הוא זקוק כדי להפסיק את הפעילות ברגע שיקבל הוראה לעשות זאת. תשובת הרמטכ"ל הייתה: בין שמונה לתשע שעות. פירוש הדבר הוא, שגם במצב זה לא הייתה מלכתחילה כוונה לשנות אסטרטגיה, אלא רק ליצור את האפקט הדרוש כדי להביא את הקהילה הבין-לאומית להשלים את גיבוש ההחלטה במועצת הביטחון בכיוון שאותו חשבנו לנכון.

עם בוקר הצלחנו להשיג את שרת החוץ של ארצות הברית, את היועץ לביטחון לאומי ואת הנשיא בוש בחוותו בטקסס. בשיחה עם היועץ לביטחון לאומי התברר שהייתה אי-הבנה וכי טיוטת הצעת ההחלטה הצרפתית היא לא הטיוטה הנכונה. התחלנו לעבור פעם נוספת על נוסח ההחלטה המקורית והגענו לסיכום על נוסח חדש, שהיה קצת פחות חד מההסכמה שהייתה לנו לפני האירוע בכפר קנא ב-29 ביולי, אך עדיין ענה על הפרמטרים היסודיים שרצינו להשיג. כתוצאה מכך הוחלט, בתיאום ביני ובין שרת החוץ האמריקאית ומזכיר האו"ם, על כניסת ההחלטה לתוקף תוך 60 שעות – הזמן שצה"ל אמר לנו שהוא זקוק לו בין קבלת ההחלטה לבין כניסתה לתוקף של הפסקת האש.

כשאנחנו מתבוננים במרחק של שש שנים על תוצאות מלחמת לבנון השנייה, אנו רואים בקריית שמונה ילדים הלומדים בכיתה א', שמעולם לא ישבו במקלטים. מצב כזה לא קרה בצפון מדינת ישראל עד שנת 2006, אפילו לאנשים שהיו אז כבר הורים לחיילים, שבמשך עשרות שנים שקדמו לכך היו יושבים לעיתים תכופות במקלטים. אין ספק שהמאמץ שהשקענו בלבנון בקיץ 2006, מאמץ שהיה מאופק יחסית לדרישות או לציפיות שהיו לאחדים להכנסת כוחות צה"ל בכל הגזרות ובהיקפים נרחבים, הביא ליצירת הרתעה שלא הייתה קיימת מאז ומעולם בגבול הלבנוני, אולי למעט השנים שקדמו למלחמת ששת הימים. אינני מקבל את האמירה לפיה נוצרה בעקבות מלחמת לבנון השנייה הרתעה הדדית; אנחנו עשינו מאז בזירת הצפון כל מה שרצינו לעשות, מבלי שהורתענו ולו לרגע אחד על ידי האפשרות שהדברים ייגררו למצב של ירי של חזבאללה עלינו. מנהיגו "רב התושייה" של חזבאללה, שעדיין מתגורר בבונקר שלו, העיד על כך כשאמר, שאילו ידע שכזאת תהיה תגובתנו על חטיפת חיילינו בגבול לבנון, לא היה פועל כפי שפעל.

התקשורת איבדה את שיווי המשקל המאוזן שלה וניסתה להוכיח, יחד עם גורמים פוליטיים אינטרסנטיים, שמדינת ישראל נכשלה במלחמת לבנון השנייה. גישה זו עודדה את מנהיגי חזבאללה לחשוב שאם הישראלים עצמם אומרים שהם הובסו במלחמה, למה הם צריכים לחשוב שהמצב הפוך? למרות זאת, הם לא חדלו מלחשוש מפני ידה הארוכה של מדינת ישראל, ובמשך שש השנים שעברו מאז סיום המלחמה לא פעלו נגדנו. גם כאשר שלוש פעמים נורו רקטות משטח לבנון – ואנחנו יודעים בדיוק שמי שירה אותן אין לו שום קשר לחזבאללה – התגובה האינסטינקטיבית של מנהיגות הארגון הייתה: "תודיעו לישראלים שלא אנחנו ירינו", מתוך תקווה שישראל לא תגיב נגד חזבאללה. נוכח כל זאת, המסקנה היא שהצלחנו ליצור הרתעה משמעותית מאד בעקבות המערכה בלבנון בשנת 2006. מי שחושב שחזבאללה לא ישתמש לעולם במאגרי הנשק שלו, ובהם הטילים, ולא יירה מצפון, או שלא יירו על מדינת ישראל מדרום או משטח סוריה, וגורס שישראל יכולה לעשות ככל העולה על רוחה, ובכלל זה לכבוש שטחים, וכל הסובבים אותנו יישבו בשקט ולא יגיבו, טועה ומטעה. הזירה שמסביבנו לא תהיה שקטה לנצח, במיוחד אם ננסה לשנות את המשוואה באמצעות פעולות החורגות מטווח הציפיות המקובל. בהקשר זה יש להדגיש כי יכולת ההשפעה של אויבינו על אורח החיים השוטף של מדינת ישראל תיבחן לא בכמות הטילים שיש להם אלא ברצונם לעשות בהם שימוש. כאן עומד לזכותנו כושר ההרתעה שלנו.

באשר לסוריה, גם אם ניתן להעריך שימיו של נשיא סוריה בתפקידו אינם רבים, עלינו לזכור שמאז 1974 ועד היום שרר ככלל שקט בגבול בינינו ובין סוריה, והן ממשל אסד האב והן ממשל אסד הבן לא שינו מצב זה גם כאשר קרו דברים

בינינו ובין הסורים: בזמן מלחמת לבנון השנייה, שבה סוריה לא הגיבה, וגם אחריה, כשעימאד מוע'ניה, איש המבצעים של חזבאללה, הלך מדמשק לעולם שכולו טוב. הסורים יודעים להערכתם מי עשה את הדברים, ואף על פי כן לא הגיבו. יתר על כן, הם יודעים על פעולות נוספות שלא פורסמו בכלי התקשורת, וגם עליהן הם לא הגיבו. הסיבה לכך היא ההרתעה שאנחנו יצרנו!

אין זה נכון לומר שבמלחמת לבנון השנייה לא היו שגיאות ולא היו כשלים. אמירה כזאת אינה רצינית ואני אהיה האחרון שאומר אותה. אפילו הרמטכ"ל אמר שהיו כשלים בביצוע פעולות צבאיות ולא הייתה מוכנות מלאה, למרות שמעולם לא נאמר לי שצה"ל לא מסוגל לבצע את כל המשימות שהוא יחויב לעמוד בהן, אלא בדיוק להיפך. אכן, היו כשלים בפעולות שונות במלחמת לבנון השנייה, כמו בבינת ג'בייל ובמארון א-ראס. אי אפשר היה לעבור לסדר היום על כשלים אלה, ואכן לא עברו עליהם לסדר היום, למדו מהכישלון והפיקו לקחים. במסגרת זאת, בחנו מתי התחילו הזלזול שגרם לבעיות שנתקלנו בהן בלבנון, וההתמקדות המוחלטת במלחמה בטרור, ששיבשה את האיזון הפנימי במערכות הצבאיות.

למרות הכשלים, במלחמת לבנון השנייה התנהלה בפעם הראשונה מערכה משולבת, יוצאת דופן בהיקפה, בעוצמתה ובהצלחתה, באמצעות מה שניתן לקרוא לו מטה אסטרטגי, ששילב את כל הגורמים – צה"ל, כל גורמי הביטחון האחרים, כל גורמי מדיניות החוץ, ובסופו של דבר ראש הממשלה, האחראי על כל הגופים האלה גם יחד. מטה זה התכנס מדי יום, יחד עם המועצה לביטחון לאומי וכל הגורמים הרלוונטיים האחרים, כשבראשו עמדו ראש הסגל של ראש הממשלה והיועץ המדיני שלו. אנשי הצבא קיבלו את כל המידע הרלוונטי והכינו ניירות עבודה, שהציעו חלופות והצעות למקבלי ההחלטות. זוהי אחת הנקודות היחידות שבהן ועדת וינוגרד הבינה את הדברים כהלכה ונתנה להם ביטוי בדברי השבח שהיא חלקה לעבודת המטה האסטרטגי בדו"ח השני שלה. כלומר, בניגוד לטענה שהושמעה, לפיה לא היה שום שילוב או תיאום בין הפעילות הצבאית לבין הפעילות המדינית, דווקא בדו"ח השני של הוועדה נאמרו דברי שבח רבים לפעולת התיאום הזאת, שסדר הגודל שלה והאינטנסיביות של פעולתה היו חסרי תקדים. לקחים רבים הופקו ממלחמת לבנון השנייה, גם לגבי היערכות העורף. הממשלה שאני עמדת בראשה אימצה את השינויים הדרושים שנבעו מאותם לקחים, קיבלה את ההחלטות המתאימות והקצתה את המשאבים הדרושים כדי לאפשר לשינויים אלו להתחולל. כמו כן, הסקנו את המסקנות הנכונות לגבי קביעת סדרי עדיפויות בהתחמשות באמצעים, שלפי דעתנו רלוונטיים לסוג האיום אתו נצטרך להתמודד בעתיד.

שדה הקרב העתידי יהיה בתוך הערים ולא בקו המרוחק מאות קילומטרים ממקומות המגורים שלנו. אם מישהו חושב שכדי להגן טוב יותר על ביטחון ישראל

צריך לכבוש עוד שלושים קילומטרים במזרח או עוד שלושים קילומטרים בצפון, הוא מניח הנחה לא רצינית, לפיה אויבנו לא יוכלו לפתח או לרכוש רקטה שהטווח שלה יגיע למרכזי האוכלוסייה הישראליים, בלי קשר לעומק נוכחותנו בתוך שטח האויב. עלינו לבנות את היכולות שלנו לא לצורך כיבוש שטחים אלא לצורך יצירת הרתעה, באמצעות שימוש בכלים התקפיים מיוחדים הרלוונטיים לסוגי האיום הנוכחי ותוך פעולה בתחומי הלגיטימיות הבין-לאומית, שהיא, כאמור, מרכיב חיוני בבניין הכוח של מדינת ישראל. אם נדע ליצור הרתעה בצורה נכונה, לעשות את החלוקה הנכונה של המשאבים ולא לבזבז מיליארדים על דברים שהם כביכול אסטרטגיים ואינם אלא בזבז מוחלט של כסף שיכול היה להיות מיועד לצרכים חיוניים למדינת ישראל, נשיג את מטרותינו.

הממשלה שהייתה לי הזכות לעמוד בראשה עשתה לא פחות מממשלות אחרות כדי להגיע להסדר שלום עם הפלסטינים ועם הסורים – שני מאמצים שהיו גם נכונים וגם מוצדקים, גם בזמנם וגם בהיקפם. במקביל, הממשלה שעמדתה בראשה הכתה בגורמים המאיימים על ביטחוננו, בעוצמה ובנחישות גדולות יותר מאשר ממשלות ישראל בשלושים השנים האחרונות. על סמך ניסיון זה ניתן לקבוע כי הנדרש מאתנו הוא פעולה יותר חכמה, יותר זהירה, יותר מידתית בהשקעת המשאבים הדרושים, כדי להיות מוכנים למתארי האיום שאנחנו צופים אותם. המשאבים האלה קיימים, אך חלקם מבוזבזים וחלקם חייבים להיות מועברים לטיפול בבעיות אחרות, שהן חלק מבניין הכוח של החברה הישראלית – תחום החינוך, תחום הרווחה ונושאים נוספים שאינם מוגדרים באופן קלאסי כנושאי ביטחון. עלינו להמשיך לעשות זאת, ובמיוחד לזכור – וזה הדבר החשוב ביותר אותו אני חוזר ואומר פעם ועוד פעם – כי אנחנו מדינה רבת עוצמה, היודעת לגייס ליעדים שלדעתנו חיוניים לקיומנו את הקהילה הבין-לאומית, ובמיוחד את אלה בתוכה התומכים בנו, מסורים לצרכינו ונותנים לנו את הכלים החיוניים לקיומנו. עלינו להמשיך בדרך זאת כדי לא להפריד את עצמנו מהקהילה הבין-לאומית, החשובה עבורנו להצלחת מאבקנו ולהשגת היעדים שהצבנו לפנינו.